

1. Lega in Meje Evrope:

❖ Evropa kot KONTINENT: **DA** ali **NE**

- iz s strani jo oblega morje
- večinoma belo prebivalstvo
- indoevropski jeziki
- kulturna raznolikost (Grki, Rimljani)
- prevladuje krščanstvo
- v državah približno enak ž. standard
- kolonializem v koncu 15.st.: (Šp., Ang)
- industrijska revolucija
- kulturno okolje (izsek gozdov-spremenjena podoba)

DRUŽBENOGEOGRAFSKI DEJAVNIKI

- **NEOKOLONIALIZEM**: nekdanje kolonije (Afrika) še vedno odvisne od Evr.
- Evropa je šesti kontinent po velikosti (ima dobre naravno-družbene dejav.)

- je del Evrazijske litosferske plošče
- je polotok - zraščena z Azijo
- podobna Aziji - je nizka, uravnana
- podobno podnebje kot v Aziji (tundra)
- tudi v Aziji je belo prebivalstvo

NARAVNOGEOGRAFSKI DEJAVNIKI

❖ MEJA:

- Karsko morje
- Ural & reka Ural
- Prikaspijsko nižavje
- Kumunaniško podolje
- Azovsko morje (Krčka vrata)
- Bospor in Dardanele (povezava med Sredozemskim in Črnim morjem)
- Meja med Grčijo in Turčijo (do Turške obale naprej pripada vse Grčiji; Turčija ima mali del v Evropi - želijo biti v EU, sprejeti pa so že v NATO)

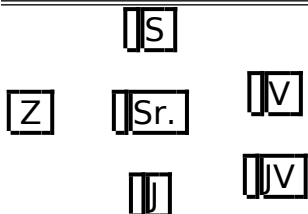
2. Delitev Evrope:

glede na STRANI NEBA

glede na EVROPSKO
UNIJO

delitev PO 2. SV. VOJNI

❖ Glede na strani neba:

- **V Evropa:** bivša Sovjetska zveza
- **JV Evropa:** Balkanski polotok
- **J Evropa:** ob Sredozemskem m.(razen Portug.)
- **Z Evropa:** ob Severnem morju & Atlantskem oc.

❖ Delitev po 2. svetovni vojni:

ZAHOD:
kapitalizem

VZHOD:
socializem

ŽELEZNA ZAVESA: bivše socialistične države so pod vplivom Sovjetske zveze razvijale težko industrijo, kot osnovo gospodarskega razvoja - zastarelo, nekonkurenčnost (izjema je Jugoslavija, ki je imela možnost prehajanja-imela je dober standard)

- po letu 1989: padec Berlinskega zidu - razpad Sovjetske zveze
- 3. 10. 1990: združitev Evrope

❖ Glede na Članice Evropske unije:

- **ČLANICE:** Nemčija, Velika Britanija, Francija, Italija, Španija, Nizozemska, Grčija, Belgija, Portugalska, Švedska, Avstrija, Danska, Finska, Irska, Luksemburg, ..Poljska, Romunija, Češka, Madžarska, Bolgarija, Slovaška, Litva, Latvija, Slovenija, Estonija, Ciper, Malta
- **NEČLANICE**

3. Evropske Države:

❖ Severne države:

- Islandija - Reykjavik
- Norveška - Oslo
- Švedska - Stockholm
- Finska - Helsinki
- Estonija - Tallu*N
- Latvija - Riga
- Litva - Vilnius
- Danska - Kopenhagen

❖ Srednjeevropske države:

- Nemčija - Berlin
- Poljska - Varšava
- Češka - Praga
- Slovaška - Bratislava
- Madžarska - Budimpešta
- Slovenija - Ljubljana
- Avstrija - Dunaj
- Švica - Bern
- Lihenstein - Vaduz

❖ Zahodne države:

- Irska - Dublin
- Nizozemska - Amsterdam
- Belgija - Bruselj
- Francija - Pariz
- Velika Britanija - London
- Škotska - Orkneyski

❖ Vzhodne države:

- Rusija - Moskva
- Belorusija - Minsk
- Ukrajina - Kijev
- Moldavija - Kišinjev

❖ Južne države:

▪ Španija - Madrid	▪ Grčija - Atene	▪ Monako
▪ Portugalska - Lizbona	▪ Sicilija	▪ San Marino
▪ Italija - Rim	▪ Ciper - Nikozija	▪ Vatikan
	▪ Andora	▪ Malta

❖ Jugovzhodne države:

- Albanija - Tirana
- Makedonija - Skopje
- Bolgarija - Sofija
- Romunija - Bukarešta
- Srbija in Črna Gora - Beograd
- Bosna in Hertzegovina - Sarajevo
- Hrvaška - Zagreb

❖ Bivše države Jugoslavije: Slovenija, Slovaška, Črna gora, Makedonija, Hrvaška

❖ Združeno kraljestvo Velike Britanije (Škotska+Anglija+Wales) in Severne Irske

4. Geološki razvoj Evrope:

❖ Geološka obdobja:

1. Predkambrij:

- Baltski ščit
 - Ukrajinski ščit
 - Ruska plošča
 - **huronska** orogeneza
- o močno uravnani
o nasuti z sedimenti (nanos ledenikov, rek)
o iz gnajsa

2. Paleozoik: [kambrij, ordovicij, siur, devon, karbon, perm]

- **kaledonska** orogeneza: stik S Am. + Evrazijske lit.plošče → nastanek SZ dela Evrope
- KOLAZIJA: trčenje dveh kontinentalnih plošč → nastanek:
 - o Škotsko višavje
 - o Peninsko gorstvo
 - o Kambrijsko gorstvo
 - o Skandinavsko gorstvo
- **Hercinska** orogeneza:
 - o stik Afriške + S Am. + Evrazijske lit. pl. → nastanek JZ & Sr. dela Evrope
 - o Ural: stik Evropske + azijske lit. pl. → nastanek Evrazijske lit. pl. & Urala

3. Mezozoik: [trias, jura, kreda]

- **Razpad pangee**: Lavrazija – morje Tetis – Gondvana
- V morju Tetis se nalagajo sedimenti, ki se dvignejo v kenozioku

4. Kenozoik: [terciar, kvartar]

- Terciar: **Alpidska** orogeneza: stik Afriške + Evrazijske lit.pl.
- Kvartar:
 - o Pleistocen: ledena doba – ledeni pokrov sega do Nemčije, Poljske, Ruske nižine, v Sr. Evropi je tundra(Slo:iglast gozd)
 - o Holocen: danes
- rečna, ledeniška, veterna erozija- današnja podoba Evrope

❖ Posledice geološke zgradbe Evrope:

- oblika površja
- poselitev prebivalstva
- zgradba, kakovost prsti
- rudna bogastva (vpliv na začetek industrializacije)
- nafta in zemeljski plin

❖ Vpliv geološke zgradbe na ljudi:

- Kamnine-**reliefne oblike**: griči iz sedimentov iz morij, najvišji vrhovi imajo najbolj obstojne kamnine-so bolj obstojne na zunanje dejavnike
- **Rudna bogastva**: starejše kot so-več je red (npr.: Baltski ščit, Sr.Evrope:črni premog iz paleozoika-vulkanizem ...danes onesnažena industrijska območja)

- **Nafta, zemeljski plin:** Severno morje, Atlantski ocean

❖ Litosferske plošče:

- o na Z: meji na Severno Ameriško
- o na V: Filipinska in Tihooceanska lit.pl.
- o na S: Severno Ameriška
- o na J: Afriška lit.pl.
- med Evrazijsko in Afriško: manjši Egejska in Jadranska lit.pl.-zaradi gibanja nastajajo potresi, vulkani, oceanski hrbet, gorovja
- Afriška se podriva pod Evrazijsko → vulkanizem, dvigovanje mladih gora
- tonjenje na stiku Afriške, Jadranskem in Egejske: vulkani, potresi
- kolazija Jadranske in Evrazijske lit.pl.:gubanje,prelamljanje-nastanek Alp,...
- Tihooceanska tone pod Evrazijsko [SUBDUKCIJA]

5. RELIEF:

❖ Geološka obdobja:

1. **Predkambrij:**

- nasutine, nižine
- ledeniški, rečni, veterni nanosi(puhljica)

2. **Paleozoik:**

- SZ del Evrope: od rek uravnana Grudasta gorstva(**kaledontska orog.**)
- Grudasto sredogorje (**hercinska orog.**) – gorstvo se razlamlja

- ok... h je vroča voda (toplice), vulkanizem

3. **Mezozoik:** /

4. **Kenozoik:**

- Terciar: **Mladonagubana gorstva**
- Kvartar:
 - o preoblikovalni procesi Mladonagubanih gorstev
 - o Pleistocen: **ledena doba**
 - o Holocen: reke, morja preoblikujejo površje – preperevanje kamnin, plazovi: različen relief

❖ Osnovni tipi reliefa v Evropi danes:

- **VIŠAVJA:**
 - o severozahod
 - o stara gorovja in planote
 - o uravnana, znižana, preoblikovana
 - o Skandinavija, Irska, Britanija
- **PLANOTE:**
 - o znižana, stara gorovja
 - o Nemško sredogorje, Centralni ščit, Španska Meseta
- **ALPIDSKA GOROVJA:**
 - o mlada
 - o južni del Evrope
 - o Betijsko gorovje, Pireneji, Alpe, Apenini, Dinarsko gorstvo, Karpati, Balkan, Pindos
- **NASUTE NIŽINE:**
 - o V Evropsko nižavje, Nemško-Poljsko nižavje, Finsko pojezerje, Panonska nižina, J Skandinavija, države Beneluxa, S in Z Francije

POSLEDICE POLEDENITVE :

- Tipi poledenitev:
 - o **Celinska poledenitev**
 - o **Gorska poledenitev**

- Vzroki poledenitev:
 - o temperature padejo za 5-6°C
 - o povečano delovanje vulkanov-zaradi praha ni dovolj sončnih žarkov
 - o sprememba nagiba zemeljske osi
 - o padec meteorja - zaradi praha v zraku ni dovolj sončnih žarkov
- zadnja poledenitev je bila v pleistocenu(pred 2 mio let, konec pred 12 000 leti): 4. ledene dobe, 3.medledene dobe
- danes je to možno če bi se obrnilo
- **POSLEDICE CELINSKE POLEDENITVE:**
 - o **Ledeniško preoblikovanje:**
 - iz V-dolin → zapolni ledenik → **U-doline**+**morje(FJORDI)**
 - Sognefjord: 204km dolg, 130m globok+900m pod nadmorsko v., prevoz z trajektom
 - **FJELL**:uravnava nad fjordi (gore so zelo uravnane-nato so skale odsekane... reke ki tu tečejo izkoriščajo za energijo)
 - Fjordi so primerni: za ladijski promet(v notranjost), graditev naftnih ploščadi(JZ Norveške)
 - Znižan in uravnan svet: 1000 finskih jezer + obsežna barja
 - o **Jezera:**
 - nastala v kotanjah, ki so jih ledeniki izoblikovali
 - močvirnat svet okrog jezera (komarji)
 - o **Morene:**
 - ledeniki odlagajo različen morenski material
 - odlagajo tudi **BALVANE** (zaboldele skale)
 - o **Dvig kopnega:**
 - v obdobju pleistocena se je pogrezal relief, zaradi velike teže ledenikov, znižala se je morska gladina (posledica so ravne obale-primernejše za poselitev)
 - sedaj se relief ponovno dviga (po otoplitvi tudi večja količina padavin, dvig morske gladine)
 - **IZOSTAZIJA**: pojavi ravnovesja na zemeljski skorji (so se nekje površje ugrezne-Hrvaška obala, se na drugi strani dvigne-Italijanska obala), obale so primerne za poselitev in prometno omrežje
 - o **Veliko grbinastih otokov:** potopljeni deli nekdanjega kopnega (preoblikovali ledeniki)
 - o današnji relief Evrope je **obrušen**-ledeniki so uravnali in s sabo prenašali material
 - o površje se **pogreza**
 - o morska gladina se je v času poledenitve spustila za 125m - voda je bila zamrznjena v 2-3 km debeli plasti leda
- posledice poledenitve → izkoriščanje fjordov:
 - + ledeniško **preoblikovanje**
 - + ladijski **promet**: omogoča plutje globoko v notranjost
 - + izkoriščanje rek za **hidroenergijo** (največ na Norveškem)
 - + ribogojnice (losus, ribe zaradi onesnaženja izginjajo)
 - + **nafta** (ploščadi na robu fjordov)

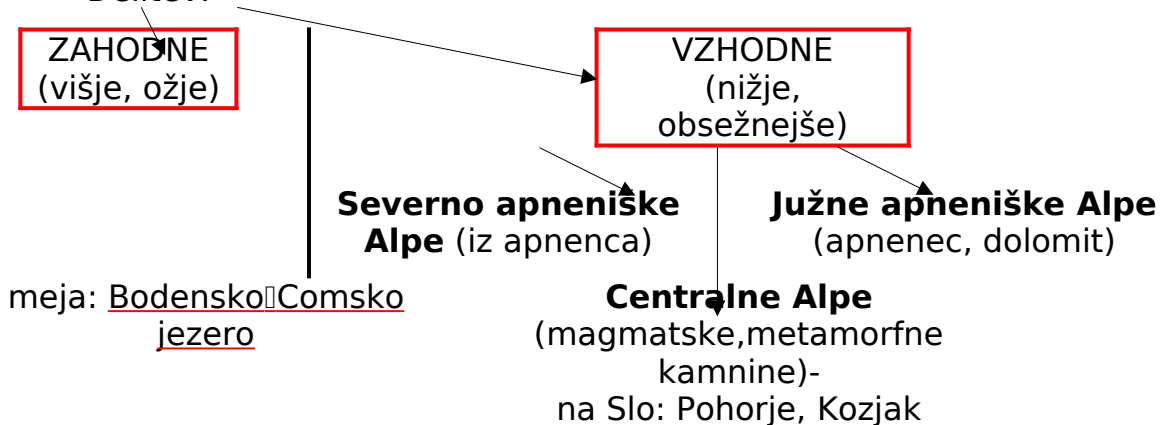
- + gozd na ledeniško preoblikovanih območjih
- + **poljedelstvo**
- + **turizem**

- **PRADOLINE:** doline rek na obrobju poledenelega sveta (ko je led zaprl pot rekom proti S so se te preusmerile → led se stopi-reke so spet v svojih starih strugah → na območjih, kjer so bile začasno reke so sedaj suhe struge-tukaj so kanalske, cestne, železniške povezave)

ALPE:

❖ Naravnogeografske značilnosti:

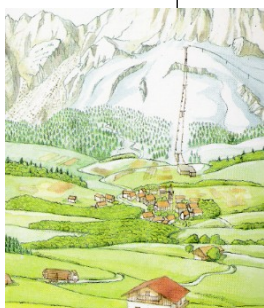
- Obseg alp: segajo od **Liberskega morja** (Genouski zaliv) do **Panonske nižine**
- Geološka zgradba in nastanek:
 - o **mladonagubano gorstvo**
 - o **alpidaska orogeneza v terciaru**
 - o nastale z **kolizijo** Afriške in Evrazijske (**Jadranske in Evrazijske**)
- Delitev:

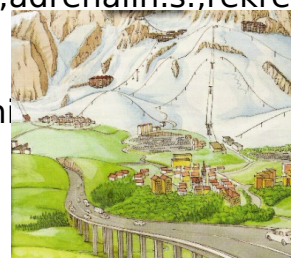
- Površje:
 - o preoblikovano v pleistocenski poledenitvi
 - o reliefne oblike:
 - **U-doline**
 - **morene**: kupi nesortiranega materiala (čelne, bočne, talne)
 - **priostreni vrhovi**
 - **pregibne stopnje** + slapovi (Slo: Rinka)
 - **balvani**: zablodele skale
 - **krnice**: kotanje s 3 strani obdane s strmini pobočji (Okrešelj)

❖ Družbenogeografske značilnosti:

	NEKOČ	DANES
okolje:	o višja gozdna meja	o na pobočjih ni več gozda (smučišča)
podoba:	o vasi, kmetija	o urbanizirana turistična središča, hotelska naselja
infrast.:	o slaba infrastruktura	o turistična infrastruktura-avtoceste, viadukti, predori
gosp.:	o lesarstvo, kmetijstvo	o turizem, lesarstvo, kmetijstvo, smučarska ind., hidroenergija
turizem	o poletni rodniški turizem	o zimski športi o kolesarstvo, adrenalin.š., rekreacija o kopanje

aradi **posega v naravo** prihaja do naravn

- **plazovi** (zemeljski-erozija zaradi izseka gozda, snežni plazovi)
- **poplave** (ni več gozda, ki bi zadrževal vodo)
- o Poselitev: v preteklosti so se gosteje naseljevali na širših dolinah, v višjih predelih pa so zaradi strmin, hladnejšega podnebja, ozkih dolin samotne kmetije
- Turizem:
 - o Pogoji:
 - Naravni pogoji: **razgiban relief, vegetacija** (flora, favna), **dolžina snežne odeje, čist zrak, izviri termalne in pitna vode**
 - Družbeni pogoji: **razvitost držav**, gosp.razvitost, **prometne povezave, turistična infrastruktura** (hoteli), **izvenpenzijska ponudba, kvalificirana delovna sila, povezava turizma** (z ind-Elan, z kmetijstvom-kmečki turizem)
 - o Oblike turizma:
 - Zimski turizem: +dobiček, -izsek gozda(=plaz=poplave)
 - Poletni turizem: +dobiček, -onesnaženje okolja, vode
 - Kmečki turizem: +izobraževanje turistov, -izgubljanje kulturne pokrajine(neobdelana polja)
 - Zdraviliški turizem: +dobiček, -onesnaženje (vrelci zdravilne mineralne in termalne vode)
 - o Negativni vpliv turizma: plazovi, poplave, poseg v okolje, onesnaženje
 - o Zimska turistična središča:
 - Francija: Val d'Isare, Tignes, Gernoble, Courchever, Chamonix
 - Švica: Wengen, Davos, St.Moritz, Zermat, Crans-Montana, Gstaad
 - Italija: Madona di Campigito, Bornio, Apvica
 - Avstrija: Insburg, Schladnis, Bratbleckerhein, Flahov, Zelansee
 - Nemčija: Granishspatenkirchen
- Promet:
 - o največje obremenitve so na območju **Švice in Avstrije**(dnevno vozi tu več 1000 tovornjakov)
 - o **ALPSKA KONVENCIJA**: 1991, 7 držav je podpisalo sporazum o skupnem načrtovanju gosp. & družb. dejavnostih v Alpah, o varovanju okolju(z gradnjo železnic) in ohranjanjem naravnega okolja
 - o Alpski PREDORI:
 - Slo-Avstr.: Karavanke, Tauern, Katschberg
 - Švica-Ital.: Arlberg, Simplan, Veliki sveti Bernard
 - Ital.-Fran.: predor pod MontBlanckom
 - o Alpski PRELAZI: Veliki sv. Bernard

VULAKNIZEM: Islandija in Sicilija

❖ **Islandija:**

- vulkani so posledica razmika S.Am.plošče – **konstruktivni stik**
- vulkanske aktivnosti: **termalni izviri & gejzirji**
- (vulkan Hekla, vulkan Vatnajökoll)
- posledice:
 - o geotermalna energija:
 - alternativni vir e., pridobljena s pomočjo pare in vroče vode
 - negat.posledice pretirane rabe: zmanjšanje zalog vode, presihanja gejzirjev)
 - uporaba: za ogrevanje, topla voda, sušenje rib, pridobivanje soli, 3 elektrarne
 - o izviri termalnih & mineralnih vrelic
 - o gejzirji-izbruhi vroče vode v intervalih
 - o ob izbruhu-topi se led poplave

❖ **Sicilija**(Italija): vulkan Etna

- **subdukcija** oceanske(Afr.) pod kontinentalno lit.pl. (Evrazijska)-**destruktivni stik**(nevarnejši)
- najvišji evropski vulkan-3000m
- rodovitna prst v okolici-mineralne snovi + sredozemsko podnebje(suha poletja, mile,vlažne zime) – ugodno za kmetijstvo
- **STRATOVULKAN**:kamnine,ki se počasi nalagajo-oblika stožca,eksploziven
- Posledice:
 - + turizem, rodovitna prst (vinska trta, oljke, zelenjava, agrumi)
 - uničenje narave,infrastrukture, sprememba mikroklimе, onesnaženje zraka

Značilnosti:

❖ **Nastanek:**

- razmik lit.plošč-KONSTRUKTIVEN STIK
- subdukcija – DESTRUKTIVNI STIK
- **vroča točka**: lit. se premika nad točko, kjer prihaja magma na dan

❖ **Kmetovanje: rodovitna prst**

❖ **Mineralne surovine: topljice, rudniki(bakra, srebra, zlata, žvepla)**

❖ **Vulkanske kamnine: uparabne v gradbeništvu, kot okras**

❖ **Vroča voda: ogrevanje stanovanj, ...**

❖ **Elektrarne**

❖ **Turizem: ognjeniške pokrajine, zdravilišča (mineralne snovi raztopljene v vodi)**

ŠVICA:

❖ Značilnosti:

- ni članica EU, je članica **EFTA**(združenje za svobodno trgovino- z Norveško, Islandijo)
- najbolj Alpska država – 60% so Alpe
- št.prebivalstva: 7.118.000 gostota:146pr./km²,
- površina: 41.285 km²
- glavno mesto: Bern

❖ Prebivalstvo: (se stara)

- velik delež **priseljencev**: zaradi visokega standarda, politično nenevarna
- **BDP** na preb.: 42.000\$-skoraj najvišji na svetu (v Slo: 13.000\$)
- Jezikovna razdelitev:
 - o Nemško govoreči Švicarji: 65%
 - o Francosko govoreči Švicarji: 18%
 - o Italjansko govoreči Švicarji: 10%
 - o Retoromani: 1%

❖ Industrija:

- Zaposlitvena sestava:
 - o Primarni sektor: 34%
 - o Sekundarni sektor: 20%
 - o **Terciarni + Kvartarni sektor**: 75%
- Švica ima malo surovin: lesna, živilsko-predelovalna,
- visoko kvalificirana delovna sila
- ind.: živilska, strojna, kemična, kovinska, tekstilna ind.
- banke, urarstvo(v Juri)
- izvoz v EU
- promet (Švica & Avstrija sta najbolj obremenjeni zaradi prometa v Alpah-saj mora Švica vse uvažati)
- turizem: celoletni (ob jezerih), turizem v mestih, zimski turizem

❖ Reliefne enote:

- **ŠVICARSKA JURA** (10%)
- **MITTELLAND** (30%): Švicarska planota – veliko jezer zaradi ledeniškega preoblikovanja v pleistocenu (Ženevsko,Bodensko,Neuchatelsko jezero-blažilni vpliv na podnebje)
- **ALPE** (60%): Bernske alpe, meja med Z in V Alpami po Bodenskem & Comskem jezeru, Monte Rosa
- v Alpah izvirata **Ren**(izliv na Nizozem.) in **Roma**(Wallis-porečje, izliv v Sredozem.m.)

❖ Podnebje: zmerno celinsko, gorsko(v Alpah)

❖ Velika mesta: Bern, Basel(farmacija), Zürich- sedeži multinacionalk-varno